

А. В. Петік

В. І. Тробюк

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО СПОСОБУ ДІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ПРИПИНЕННЯ ГРУПОВИХ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ЗАСУДЖЕНИХ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Визначено типові особливості процесу припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України. Сформульовано основні обмеження та припущення, що треба враховувати під час досліджень. Наведено сутність та основні етапи методики визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань.

Ключові слова: *методика, визначення раціонального способу дій, установи виконання покарань, припинення групових протиправних дій засуджених, Національна гвардія України, показники ефективності.*

Постановка проблеми. Участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації наслідків таких дій в установах попереднього ув'язнення та виконання покарань є одним із найважливіших завдань Національної гвардії України [1]. Однак процесам реалізації зазначеного вище завдання на сьогодні притаманна ціла низка недоліків. Крім того, в Законі України «Про Національну гвардію України» не встановлено: чисельність, функціональний склад, порядок залучення та реагування для участі у виконанні таких завдань, алгоритми взаємодії підрозділів Національної гвардії України з іншими формуваннями, що залучаються до виконання визначених завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематиці статті приділяли увагу багато як українських, так і закордонних науковців [1–20]. Значний внесок у розвиток теорії і практики щодо припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань та вирішення службово-бойових завдань силами Національної гвардії України внесли такі вчені, як І. Богатирьов, А. Бандурка, Л. Давиденко, Е. Говорухін, І. Іваньков, О. Колб, О. Морозов, Г. Дробаха, І. Кириченко, В. Городнов, В. Бацамут, © А. В. Петік, В. І. Тробюк, 2023

Ю. Бабков та інші. У працях цих дослідників закладено наукову основу, теоретичні та методичні передумови подальшого пошуку шляхів підвищення ефективності дій сил Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань. Однак загальним недоліком відомих наукових досліджень є відсутність методики визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань та зрозумілого алгоритму її реалізації.

Метою статті є розроблення методики визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань.

Виклад основного матеріалу.

1. Загальні положення. Припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань є дуже актуальним завданням, оскільки це стосується безпеки та життєвих умов у в'язницях та інших установах виконання покарань. Засуджені особи, які вчиняють протиправні дії, можуть створювати загрозу не тільки своєму життю та здоров'ю, але й життю та здоров'ю інших засуджених, а також працівників установ

виконання покарань. Такі дії можуть порушувати правила внутрішнього режиму та становити загрозу державній безпеці.

Крім того, зменшення протиправних дій в установах виконання покарань може допомогти зменшити ризик відновлення злочинної діяльності засудженими особами після відбуття покарання. Якщо установи виконання покарань будуть забезпечувати безпеку, порядок та гуманне ставлення до засуджених, то це може сприяти їхній успішній реабілітації та поверненню до суспільства. Також припинення групових протиправних дій в установах виконання покарань допоможе зміцнити авторитет держави та правоохоронних органів у очах громадськості, що важливо для забезпечення стабільності та безпеки в країні.

Залучення сил Національної гвардії України до припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань може бути необхідним для забезпечення правопорядку та безпеки в установах виконання покарань. Припинення групових протиправних дій засуджених може бути важким завданням для охоронного персоналу установ виконання покарань, особливо у випадках, коли засуджені організують масові бунти та відмовляються виконувати правила поведінки, встановлені регламентом.

У таких випадках залучення сил Національної гвардії може допомогти відновити порядок та дисципліну в установі виконання покарань, забезпечити безпеку персоналу та інших засуджених. Залучення сил Національної гвардії України може також мати запобіжний ефект на засуджених, які здатні усвідомити, що на будь-які протиправні дії в установі виконання покарань буде відповідна реакція від власті та можуть бути серйозні наслідки.

2. Основні особливості припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України. Припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України є важливою складовою забезпечення громадського порядку та безпеки установ виконання покарань. Основними особливостями процесу припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України є: специфічність середовища, ретельна підготовка, координація з іншими службами, забезпечення безпеки та мінімізація наслідків.

Варто розглянути детальніше ці особливості.

Специфічність середовища: установи виконання покарань – це закриті приміщення, у яких працюють люди, що вже порушували закон. Це може ускладнити операцію і збільшити ризики для безпеки працівників та засуджених.

Ретельна підготовка: операція повинна бути ретельно спланована та підготовлена. Особовий склад підрозділів Національної гвардії має бути готовий до різних можливих сценаріїв подій та володіти необхідними навичками та знаннями.

Координація з іншими службами: у разі необхідності до операції можуть бути задіяні інші служби, такі як поліція, спеціальні загони тощо. Координація з цими службами є ключовим елементом успішної операції.

Забезпечення безпеки: безпека працівників та засуджених – це головний пріоритет операції. Підрозділи Національної гвардії України повинні мати належне обладнання та засоби зв'язку, щоб забезпечити безпеку під час операції.

Мінімізація наслідків: операція повинна бути проведена таким чином, щоб мінімізувати можливі наслідки для засуджених та працівників установ виконання покарань і запобігти шкоді державного майна.

3. Основні обмеження, які треба враховувати під час досліджень. Під час припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України є певні обмеження, яких слід дотримуватися з метою запобігання неправомірним діям та захисту прав і свобод людей. До основних обмежень можна віднести такі.

Законність: дії підрозділів Національної гвардії України повинні ґрунтуватися на законах та правилах, які регулюють проведення операції. Припинення групових протиправних дій має відбуватись у межах законів та норм міжнародного права.

Пропорційність: заходи, які вживаються під час припинення групових протиправних дій, повинні бути пропорційні до ступеня насильства, який використовується засудженими.

Нетривалість: операція має бути проведена з мінімальними витратами часу та зусиль, щоб зменшити можливість застосування непропорційної сили та шкоди.

Збереження життя та здоров'я: безпека засуджених та працівників установ виконання покарань повинна бути найважливішою метою

операції. Заходи, які вживаються, мають бути спрямовані на запобігання загроз життю і здоров'ю засуджених та працівників.

Уважність та обережність: під час проведення операції необхідно бути уважним та обережним, щоб уникнути непередбачуваних наслідків та шкоди для людей.

Захист прав і свобод: під час припинення групових протиправних дій засуджених потрібно дотримуватися норм діючого законодавства у цій сфері.

4. Основні припущення, прийняті під час досліджень. Під час розроблення методики визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань прийнято такі припущення:

– наявність інформації про можливі протиправні дії засуджених в установі виконання покарань;

– наявність достатньої кількості військовослужбовців Національної гвардії для припинення можливих протиправних дій засуджених;

– наявність відповідного спорядження та зброї, необхідних для забезпечення військовослужбовців під час припинення протиправних дій;

– наявність досвіду у проведенні подібних операцій та знання тактичних прийомів у боротьбі з масовими протестами та бунтами;

– наявність чіткого плану дій, що передбачає дії військовослужбовців та охоронного персоналу установи виконання покарань;

– здатність військовослужбовців до швидкого та ефективного реагування на будь-які непередбачувані обставини під час проведення операції.

Ці припущення можуть допомогти забезпечити успішне проведення операції з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України.

5. Основні етапи методики визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань. Аналітичною основою запропонованої в статті методики визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань є теоретичні положення, отримані у дослідженні [2]. Методика визначення

раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань передбачає реалізацію таких основних етапів.

Аналіз ситуації: визначення масштабів протиправних дій, їхнього характеру, наявності зброї та інших небезпечних предметів, наявності потенційних загроз для життя і здоров'я працівників виконавчої установи та засуджених.

Планування: розроблення оптимальних варіантів дій, урахування можливостей та обмежень засобів та сил, доступних для використання.

Підготовка: підготовка підрозділів Національної гвардії України, залучених до проведення операції, забезпечення необхідним обладнанням, засобами зв'язку та іншими ресурсами.

Реалізація: проведення операції з припинення групових протиправних дій засуджених у виконавчих установах, використання відповідних заходів для забезпечення життя та здоров'я працівників та засуджених:

а) розосередження груп засуджених та витіснення окремих груп до фільтраційних пунктів;

б) охорона фільтраційних пунктів та недопущення нападу на фільтраційні пункти;

в) виявлення та затримання (нейтралізація) організаторів та активних учасників групових протиправних дій в установах виконання покарань;

г) блокування (оточення) району кризової ситуації з метою недопущення притоку громадян до району проведення спеціальної операції (дислокації установи виконання покарань);

д) охорона громадського порядку в прилеглих до ближніх і дальніх підступах у районі установи виконання покарань, несення служби на КПП;

е) посилення зовнішньої охорони будівель установи виконання покарань у районі надзвичайної ситуації;

ж) евакуація засуджених, підсудних з установ утримання, які можуть потрапити до зони, небезпечної для перебування;

и) забезпечення (відновлення) режиму утримання засуджених в установі виконання покарань.

Оцінювання: аналіз результатів операції, визначення її ефективності та можливих

помилку, корекція методики для майбутніх заходів.

Формалізація розглянутої вище методики може бути реалізована на основі аналітичних виразів для визначення показників ефективності [2]. Аналітичні вирази для цих показників отримані на основі математичної моделі (1), що розроблена в статті [2]. При цьому необхідно врахувати всі можливі варіанти реакції органів управління різних рівнів щодо припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами

Національної гвардії України. Реакція починається від отримання інформації про початок (або щодо запланованих) групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань і закінчується під час повного припинення групових протиправних дій в установі виконання покарань.

Ця математична модель реалізована програмно на основі стандартної підпрограми чисельного інтегрування диференціальних рівнянь Колмогорова – Чепмена, написаною в програмному середовищі ASNA 2000 [3].

$$\left. \begin{aligned}
 \frac{dQ_1(t)}{dt} &= (\lambda_1 P_{\text{det}} P_{\text{id}} - \lambda_1 P_{\text{det}} (1 - P_{\text{id}}) + \lambda_1 (1 - P_{\text{det}})) Q_1(t); \\
 \frac{dQ_2(t)}{dt} &= -\lambda_1 P_{\text{det}} P_{\text{id}} Q_1(t) - \lambda_2 P_{\text{det}} (1 - P_{\text{id}}) + \lambda_2 (1 - P_{\text{det}}) Q_2(t); \\
 \frac{dQ_3(t)}{dt} &= \lambda_1 P_{\text{det}} P_{\text{id}} Q_1(t) - (\lambda_1 P_{\text{det}} (1 - P_{\text{id}}) + \lambda_1 (1 - P_{\text{det}})) Q_3(t); \\
 \frac{dQ_4(t)}{dt} &= (\lambda_2 P_{\text{det}} P_{\text{id}} Q_2(t) - (\lambda_3 P_{\text{det}} (1 - P_{\text{id}}) + \lambda_3 (1 - P_{\text{det}})) Q_4(t); \\
 &\dots \\
 \frac{dQ_{14}(t)}{dt} &= \lambda_2 (1 - P_{\text{id}}) Q_4(t) - (\lambda_3 P_{\text{det}} P_{\text{id}} + \lambda_3 P_{\text{det}} (1 - P_{\text{id}}) + \lambda_3 (1 - P_{\text{det}})) Q_{14}(t); \\
 \frac{dQ_{15}(t)}{dt} &= \lambda_3 P_{\text{det}} P_{\text{id}} Q_5(t) - (\lambda_5 P_{\text{det}} P_{\text{id}} + \lambda_5 P_{\text{id}} (1 - P_{\text{det}})) Q_{15}(t); \\
 &\dots \\
 \frac{dQ_{62}(t)}{dt} &= \lambda_6 P_{\text{det}} P_{\text{id}} Q_{62}(t) - (\lambda_6 P_{\text{det}} P_{\text{id}} + \lambda_6 (1 - P_{\text{det}})) Q_{62}(t); \\
 \frac{dQ_{63}(t)}{dt} &= \lambda_7 P_{\text{det}} P_{\text{id}} Q_{63}(t) - (\lambda_7 P_{\text{det}} P_{\text{id}} + \lambda_7 (1 - P_{\text{det}}) + \lambda_7 P_{\text{id}} (1 - P_{\text{det}})) Q_{63}(t); \\
 &\dots \\
 \frac{dQ_{257}(t)}{dt} &= \lambda_4 P_{\text{det}} P_{\text{id}} Q_{62}(t) - (\lambda_5 P_{\text{det}} (1 - P_{\text{id}}) + \lambda_5 (1 - P_{\text{det}}) + \lambda_5 P_{\text{id}} (1 - P_{\text{det}})) Q_{257}(t); \\
 \frac{dQ_{258}(t)}{dt} &= \lambda_7 P_{\text{id}} (1 - P_{\text{det}}) Q_{258}(t); \\
 &\dots \\
 \frac{dQ_{804}(t)}{dt} &= \lambda_7 (1 - P_{\text{id}}) Q_{804}(t).
 \end{aligned} \right\} \quad (1)$$

У цій формулі $Q_i(t)$ – імовірність перебування в i -му стані графа; λ_i – інтенсивність переходу з i -го стану графа.

Основна форма введення – виведення інтерфейсу програмної реалізації математичної моделі подана у вигляді таких кроків: уведення показників функціональності складових процесу припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України, їхнє значення та коментар; уведення компонентів вектора стану, їхнє значення для початкового стану та коментар; уведення структурно-автоматної моделі реакції органу управління на отриману інформацію про початок групових протиправних дій в установі виконання покарань.

Висновки

Таким чином, у статті показано, що перспективним напрямом реалізації процесів припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України є розроблення методики визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань.

Визначено типовий перелік особливостей процесу припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань силами Національної гвардії України і сформульовано основні обмеження та припущення, що треба враховувати під час досліджень.

Розроблено методику визначення раціонального способу дій Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань, що враховує специфіку цих процесів.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розроблення практичних рекомендацій щодо використання запропонованої у статті методики.

Перелік джерел посилання

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 12.01.2022).

2. Петік А. В., Тробюк В. І. Розроблення дискретно-неперервної стохастичної моделі дій сил Національної гвардії України з припинення групових протиправних дій засуджених в установах виконання покарань. *Честь і закон*. 2022. № 4 (83). С. 75–81. DOI: 10.33405/2078-7480/2022/4/83/272293.

3. Грабчак В. І., Василенко В. П. Методика розроблення моделі системи аналізу, узагальнення та розповсюдження бойового досвіду Національної гвардії України. *Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-техн. конф., м. Львів, 16-17 трав. 2019 р. Львів, 2019. С. 62.

4. Самошин П. И., Ермичев В. П., Семенов Л. Н. Характеристика осужденных, отбывающих исправительные работы без лишения свободы (по материалам переписи 1979 г.). Москва : ВНИИ МВД СССР, 1982. Вып. 8. 48 с.

5. Особо опасные лидеры в ИТУ и воспитательное воздействие на них / Ю. М. Антонян и др. ; под. ред. Ю. М. Антоняна. Москва : ВНИИ МВД СССР, 1989. 80 с.

6. Лысенко А. В. Режим отбывания лишения свободы в учреждениях по исполнению наказания : учеб. пособие в табл. и схемах. Чернигов : ЧУВД МВД Украины, 1993. 37 с.

7. Морозов О. М., Морозова Т. Р. Агресивні засуджені. Київ : Леся, 2000. 204 с.

8. Морозова Т. Р. Причини, динаміка та способи реалізації агресії у засуджених : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Київ, 2001. 20 с.

9. Лукашевич С. Ю. Кримінологічна характеристика та попередження злочинності засуджених в місцях позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2001. 200 с.

10. Аренова Л. К. Методика расследования преступлений, совершенных осужденными лицами в местах лишения свободы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Караганда, 2002. 29 с.

11. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затв. наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25.12.2003 р. № 275. *Офіційний вісник України*. 2004. Т. 2. № 52. 861 с.

12. Сербін М. М. Розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. 16 с.

13. Грязева Н. В. Способы совершения побегов из-под стражи. *Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление*. 2006. № 2. С. 17–22.

14. Захаров В. П., Колб О. Г., Мирончук С. М., Мілішук Л. І. Організація індивідуального запобігання злочинам у кримінально-виконавчій установі : монографія. 2-ге вид., перероб. і доп. Луцьк : Підприємство Іванюк В. П., 2007. 442 с.

15. Весельський В. К., Пяковський В. В., Сербін М. М. Розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі : навч. посіб. Київ : КНТ, 2008. 196 с.

16. Батюк О. В. Становлення криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, вчинених у пенітенціарних установах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Т. 2. Вип. 4. С. 132–134.

17. Боднар І. В., Іваньков І. В. Сучасні погляди на кримінологічні характеристики особи засудженого, який вчиняє злочини в кримінально-виконавчих установах закритого типу. *Науковий вісник інституту кримінально-виконавчої служби*. 2014. № 3 (7). С. 15–22.

18. Кириллов М. А. Деякі питання контролю за оперативною обстановкою в виправних установах. *Галузеві проблеми юридичної науки та практики*. 2015. Вип. 2. С. 71–75.

19. Богатирьова О. А. Особливості виконання покарання у виді позбавлення волі в умовах надзвичайних ситуацій. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. Вип. 3. С. 17–25.

20. Акчурин А. В. История разработки проблем расследования преступлений, совершаемых осужденными в исправительных учреждениях. *Человек: преступление и наказание*. 2016. № 1 (92). С. 35–43.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2023 р.

UDC 355.351

A. Petik, V. Trobyuk

METHODS OF DETERMINING THE RATIONAL WAY OF ACTIONS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE AFTER TERMINATION GROUP ILLEGAL ACTIONS OF CONVICTS IN PENALTIES

The article defines and reveals the essence of the following typical features of the process of stopping group illegal actions of convicts in penal institutions by the forces of the National Guard of Ukraine: specificity of the environment, thorough preparation, coordination with other services, ensuring security and minimizing consequences. The main limitations that must be taken into account during research are formulated: legality, proportionality, short duration, preservation of life and health, attentiveness and caution, protection of rights and freedoms. It is shown that a number of assumptions were taken into account during the construction of the methodology for determining the rational course of action of the National Guard of Ukraine to stop group illegal actions of convicts in penal institutions.

The essence and main stages of the methodology for determining the rational method of action of the National Guard of Ukraine to stop group illegal actions of convicts in penal institutions are given. The methodology for determining the rational method of action of the National Guard of Ukraine to stop group illegal actions of convicts in penal institutions involves the implementation of five main stages. It is illustrated that the analytical basis of the methodology proposed in the article for determining the rational method of actions of the National Guard of Ukraine to stop group illegal actions of convicts in penal institutions is a discrete-continuous stochastic model of the actions of the National Guard of Ukraine to stop group illegal actions of convicts in penal institutions. This discrete-continuous stochastic model is implemented programmatically on the basis of a standard subroutine for the numerical integration of Kolmogorov-Chapman differential equations written in the ASNA 2000 software environment.

The formalization of the methodology proposed in the article for determining the rational method of action of the National Guard of Ukraine to stop group illegal actions of convicts in penal institutions can be implemented on the basis of analytical expressions to determine its effectiveness indicators.

Keywords: *methodology, definition of a rational course of action, institutions for execution of punishments, termination of group illegal actions of convicts, National Guard of Ukraine, performance indicators.*

Петік Андрій Володимирович – старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-5236-8822>

Тробюк Володимир Іванович – кандидат військових наук, доцент, начальник навчально-методичного центру Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-3248-2935>